

УДК 811.111:81'25
[http://doi.org/10.31548/philolog14\(4\).2023.04](http://doi.org/10.31548/philolog14(4).2023.04)

Оказіоналізми в мультфільмах студії “Pixar”: лінгвістичні особливості та способи перекладу

Олександр СОДЕЛЬ

кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри англійської філології
 Національний університет біоресурсів і природокористування України
 03041, Героїв Оборони, 15, Київ, Україна
<http://orcid.org/0009-0005-6759-8232>

Анотація. Актуальність теми дослідження визначається, з одного боку, активним розвитком і поширенням жанру мультиплікації у світі та необхідністю якісного українського перекладу англійськомовної мультиплікаційної продукції, з іншого – потребою правильної інтерпретації унікальних лінгвістичних одиниць, які наразі активно використовуються у мультфільмах, що сприяє якості перекладу такої продукції. Мета дослідження полягає у визначенні лінгвістичних особливостей та способів перекладу українською мовою оказіоналізмів, які використовуються в англійськомовних мультфільмах студії “Pixar”. У ході дослідження використано як загальнонаукові методи (аналіз, синтез, зіставлення, протиставлення), так і методологічний апарат лінгвістики (методи контекстуального, семантичного, компонентного, структурного аналізу), порівняльного мовознавства (зіставний метод) і перекладознавства (трансформаційний аналіз). Проведене дослідження демонструє, що оказіоналізми – це авторські, індивідуально-стилістичні неологізми, що створюються для надання образності художньому тексту. У мультфільмах студії “Pixar” оказіоналізми слугують служачи засобом найменування локацій, груп персонажів і конкретних персонажів, а також явищ, що відсутні у реальному світі, але існують у світі “Pixar”. Основними стратегіями творення оказіоналізмів у мультфільмах студії “Pixar” є метафорологія (мовні ігри, каламбур) та параморфологія (ономастичні утворення, ехо-слова, «зворотний словотвір»). Перекладознавчий аналіз дозволяє зробити висновки про те, що при відтворенні оказіоналізмів, що використовуються у мультфільмах студії “Pixar”, в українському перекладі можливе залучення різнорівневих перекладацьких трансформацій, та необхідність враховувати при перекладі структуру, семантику оказіонального слова, а також як сюжетний, так і візуальний контекст його використання, що вказують перекладачеві на необхідності обрання того чи іншого способу перекладу.

Ключові слова: переклад, перекладознавчий аналіз, оказіоналізм, мультфільми, студія “Pixar”, перекладацькі трансформації, контекст.

Актуальність (Introduction).

Оказіоналізми – це мовленнєві явища, що виникають під впливом контексту для вираження необхідного в цьому контексті значення. Поняття «оказіоналізм» уже увійшло в лінгвістику, будучи предметом досліджень низки досліджень кінця ХХ – початку ХХІ ст., які проводилися насамперед на основі класичної поезії та прози, а також інформаційних текстів у ЗМІ. Однак в останні десятиліття активно розвивається і поширюється жанр мультиплікації, який дає велику кількість зразків для вивчення оказіональних слів.

Актуальність вивчення функціонування оказіоналізмів у сучасній мультиплікації, зокрема, мультфільмах студії “Pixar”, яка створює мультиплікаційну продукцію для людей будь-якої культури та будь-якого віку, обумовлена потребою правильної інтерпретації

унікальних лінгвістичних одиниць, які наразі активно використовуються у мультфільмах студії. Крім того, через популярність англійськомовних проєктів у всьому світі деякі оказіоналізми поширюються і за межами конкретного контексту проєкту, а, оскільки мотиви і засоби утворення оказіоналізмів різні в різних культурах і культурах, вивчення лінгвістичних особливостей та способів перекладу оказіоналізмів, які використовуються в мультфільмах студії “Pixar”, українською мовою, постає актуальною проблемою сучасного мовознавства та перекладознавства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Literature Review). Історія вивчення оказіоналізмів нерозривно пов'язана із історією неології. Термін «неологія» в науковий обіг уводять ще на початку ХІХ століття і використовують для

означення сукупності нових слів: у 1801 р. в Парижі вийшла друком лексикографічна праця Л. Мерсьє «Неологія, або словник слів нових, слів, що підлягають оновленню, і слів, узятих у нових значеннях» (“Néologie, ou vocabulaire de mots nouveaux, ou pris dans des acceptions nouvelles”) (Ладоня, 2018: 38). Однак систематичне вивчення неологізмів почалося лише у ХХ столітті. У 1902 році Л. Мід опублікував книгу під назвою «Словотвір: Дослідження останніх неологізмів» (“Word-Coinage: Being an Inquiry into Recent Neologisms”), яка була «дослідженням останніх неологізмів», а також «коротким дослідженням літературного стилю, сленгу та провінціалізмів» (Mead, 2010: 6) та першою книгою, що вивчала неологізми в ХХ столітті. Саме Л. Мід вперше в історії висунув ідею лінгвістичного дослідження нових слів. У 1920 році К. А. Сміт, декан англійського відділу Американського військово-морського інституту, написав книгу під назвою «Нові слова, що самовизначаються» (англ. “New Words Self-defined”) (Smith, 2019), у якій було проілюстровано прикладами 420 нових слів. Це виявилось великим прогресом у дослідженні неологізмів. Серед українців того часу критичні зауваження щодо появи «випадково звідкись вирваних слів», «слів, взятих нізвідки», «незграбних і безглузвих неологізмів – таких, що можуть використовуватися лише тими, хто їх створив», неодноразово висловлював українець Б. Грінченко (Грінченко, 1905: 17–18).

Очевидно, що в часи зародження неології okazіonalіzm ще не визначався як окреме явище у галузі, оскільки наприкінці ХХ століття вся нова лексика без винятку мала назву неологізмів. Вживання цього терміну з різними модифікаторами («авторські неологізми», «стилістичні неологізми», «мовні неологізми») спостерігається протягом значного періоду часу, також і після появи терміну «okazіonalіzm» (Власенко, 2018: 29). У західному мовознавстві okazіonalіzmi почали вивчатися як так звані nonce-words (Термін використовується тому, що таке слово створене “for the nonce”, тобто, на певний час або на один раз, як зазначає Дж. Мюррей, перший редактор

«Оксфордського словника англійської мови» (“Oxford English Dictionary”) (Mattiello, 2017: 25)). Слово *okazіonalіsm* вперше вжито А. Крістофодіу в 1994 році у праці «Okazіonalіzmi в поетичних текстах: приклад із праці О. Елітіса (Тюбінгенські внески до лінгвістики)» (“Okkasionalismen in poetischen Texten: Eine Fallstudie am Werk von O. Elytis (Tübinger Beiträge zur Linguistik)”) (Christofidou, 1994). В українському мовознавстві використовується слово okazіonalіzm (Колоїз, 2012; Федорова, 2019). У ХХ – ХХІ століттях проблеми okazіonalіzної лексики не раз ставали предметом досліджень багатьох учених, серед яких можна зазначити праці вітчизняних та зарубіжних лінгвістів, що аналізували специфіку okazіonalіzної лексики, а саме роботи Х. Буссманн (Bussmann, 1996), Ж. В. Колоїз (Колоїз, 2012), Е. Матієлло (Mattiello, 2017) тощо.

Питанням англо-українського перекладу okazіonalіzної лексики присвячені праці низки науковців. Зокрема, на матеріалі художньої літератури переклад okazіonalіzmів вивчали М. О. Кравцова (Kravtsova, 2017), Ю. Г. Федорова (Федорова, 2019), М. Цонинець (Цонинець, 2019), С. Шулік (Shulik, 2018) та інші вітчизняні мовознавці, однак помітним є недостатній ступінь вивченості проблеми, особливо стосовно мультиплікаційної продукції, де перекладач обмежений таймінгом мультфільму та зазвичай не може вдатися до описового перекладу або ж перекладацького коментаря. У мультиплікаційній продукції переклад okazіonalіzmів повинен легко сприйматися глядачем та не відволікати його від сприйняття сюжету, тому проблема перекладу okazіonalіzmів у мові мультиплікаційної продукції студії “Pixar” вимагає більш ґрунтовного вивчення.

Мета дослідження (The aim)

полягає у визначенні лінгвістичних особливостей та способів перекладу українською мовою okazіonalіzmів, які використовуються в англомовних мультфільмах студії “Pixar”.

Методи дослідження (Methods of research). У статті з метою дослідження лінгвістичних особливостей okazіonalіzmів у мові мультиплікаційної продукції студії “Pixar” та їх відтворення в україномовних

перекладах використано загальнонаукові методи аналізу, синтезу, зіставлення і протиставлення. При вивченні лінгвістичних параметрів okazіоналізмів застосовано методологічний апарат лінгвістики, зокрема, методи контекстуального, семантичного, компонентного, структурного аналізу. Перекладацьке дослідження okazіоналізмів у мультфільмах студії "Pixar" в україномовних перекладах здійснено із залученням методології порівняльного мовознавства, включаючи зіставний аналіз, та перекладознавчого аналізу, зокрема, трансформаційного методу.

Результати дослідження та їх обговорення (Results and Discussion).

Okazіоналізми, або, як їх ще називають, okazіональні слова, створюються у мові для того, щоб унікально і зрозуміло висловити свої думки, показати всі аспекти людини, речі, предмета чи події, які вони описують, і чітко висловити своє ставлення до них, включаючи почуття мовця. Okazіоналізми створюються, коли можливості мови щодо опису об'єкта зображення не задовольняють мовця (Tukhtasinova et al., 2023: 111).

Okazіоналізми близькі до неологізмів за критерієм новизни. Крім того, як okazіоналізми, так і неологізми спочатку не фіксуються словниками. Тож okazіоналізм варто розглядати як різновид неологізму. Спільним для них є те, що okazіоналізми, як і неологізми, мають новизну. Неологізми, хоч і не увійшли до загальновживаних слів, з часом можуть стати активною одиницею загального мовлення. Okazіоналізми, навпаки, невідомі мовній системі та її законам і не можуть розглядатися як звичайні слова через свою випадковість, одноразовість і часто неузгодженість із законами мови. Системне вивчення okazіоналізмів демонструє підкреслює, що вони мають індивідуальний характер, і головна їх функція – виконання певного стилістичного завдання, оскільки okazіоналізми створюються або застосовуються конкретною особою в процесі творення виходячи з самої ситуації, потреби змісту. Подібно до того, як кожен художник має свій власний стиль, на основі мовного стилю будуються нові слова та формуються нові способи їх

використання (Mardonova, 2022: 123).

Okazіоналізми визначаються як авторські, індивідуально-стилістичні неологізми, що створюються для надання образності художньому тексту. Okazіоналізми «прикріплені» до контексту, мають конкретного автора. Тож okazіоналізми є «складним багатоплановим утворенням, пов'язаним із взаємодією мови та мовлення, важливим засобом створення стилю у системі мови» (Куца, 2022: 163).

Основними ознаками неологізмів як мовних одиниць вважаються приналежність до мови, продуктивність, індивідуальна приналежність, тісний зв'язок із контекстом, унікальність та експресивність. Однак властивість залежності okazіоналізму від контексту не входить до числа суттєвих ознак okazіонального слова. Важливо розуміти також, що okazіоналізми характеризуються невідтворюваністю, функціональною одноразовістю і номінативною факультативністю: okazіональне слово може використовуватися лише один раз у конкретному контексті, і його повторення можна розглядати як повторюваність. У той час, як основна функція звичайних слів – номінативна, основна функція okazіоналізмів – експресивно-образотворча. Лексичний okazіоналізм не стільки номінативний, скільки експресивний, що дозволяє підсилити ефект мовлення і передати його у незвичайній формі (Куца, 2022: 163).

"Pixar Animation Studios" є американським студійним підрозділом The Walt Disney Studios і відома своєю інноваційною та високоякісною анімаційною творчістю. Заснована в 1986 році Е. Кетмулом, А. Рейм та С. Джобсом, студія стала піонером у створенні повнометражних анімаційних фільмів, таких як «Історія іграшок» ("Toy Story"), «В пошуках Немо» ("Finding Nemo"), «Вверх» ("Up"), «Думками навиворіт» ("Inside Out"), «Душа» ("Soul"), «Стихії» ("Elemental") та інші. "Pixar" відома своєю унікальною креативною атмосферою та здатністю створювати історії, які привертають увагу як дітей, так і дорослих. Їхні твори отримали численні нагороди та визнання за високий рівень анімації та емоційну глибину сюжетів.

У творенні okazіональних слів-творів в мультфільмах студії "Pixar" виявляється велика творчість і винахідливість. Ці okazіоналізми виникають для вираження унікальних ситуацій, персонажів та світів, що створені студією. Okazіоналізми мають суттєве значення для розуміння світу студії "Pixar", використовуючись для іменування:

1) локацій, наприклад: *Welcome to Element City. Please have your documents ready for inspection* (Elemental, 2023: 00:02:27–00:02:32), де *Element City* є okazіоналізмом-топонімом, що іменує місто, в якому проживають персонажі-стихії;

2) груп персонажів, наприклад, видів: *"Cantankerous guy..." "Hey, watch it, Sparky!"* (Elemental, 2023: 00:03:24–00:03:28), де *Cantankerous* та *Sparky* – це назви видів, що погано уживаються між собою, відповідно, водних і вогняних стихій;

3) імен персонажів: *That's Fear. He's really good at keeping Riley safe* (Inside Out, 2015: 00:03:07–00:03:10), де *Fear* – ім'я персонажа-емоції, що відповідає за емоцію страху;

4) явищ, що відсутні у реальному світі, але існують у світі "Pixar": *"Does this mean I'm dead?" "Not yet." "Your body's in a holding pattern. It's complicated"* (Soul, 2020: 00:14:13–00:14:18).

До основних стратегій творення okazіоналізмів у продукції для дитячої аудиторії можна віднести такі: 1) метаморфологія, що включає каламбур і мовні ігри; 2) параморфологія, включаючи ехо-слова, контамінацію, «зворотний словотвір» та ономастичні утворення (Poix, 2018: 5). Наведені стратегії творення okazіоналізмів широко представлені у мультфільмах студії "Pixar":

1) метаформологія представлена такими засобами, як:

а) мовні ігри, наприклад: *Okay, first stop is the Excitable Pavilion* (Soul, 2020: 00:15:04–00:15:07), де у словосполученні *Excitable Pavilion* прикметник *excitable* використано у незвичному значенні – не як характеристика чогось з точки зору сприйняття, а як характеристика приміщення з точки зору його призначення;

б) каламбур, наприклад: *"Everything here authentic." "Then I've got to try the kol-nuts." "Kol-nuts, coming up"* (Elemental, 2023: 00:05:45–00:05:49), де *kol-nuts* є каламбуром на основі слів *walnut* та *coal + nut*, що дозволяє ввести цю назву як назву страви, призначеної для вогняних стихій;

2) параморфологія представлена такими засобами, як:

а) ономастичні утворення, наприклад: *I don't want to get too technical, but these are called Core Memories* (Inside Out, 2015: 00:04:51–00:04:54), де *Core Memories* – утворена авторами мультфільму ономастична одиниця на позначення ділянки пам'яті як локації, в якій діють персонажі-емоції, а її значення є зрозумілим із її компонентів, оскільки вони є словами загальноповжитої мови;

б) ехо-слова, наприклад, ім'я одного з персонажів *Bing Bong*: *Who's your friend who likes to play? Bing Bong, Bing Bong!* (Inside Out, 2015: 00:06:06–00:06:10);

в) «зворотний словотвір», коли може відсікатися не лише суфікс чи префікс, а і значимий компонент на основі особливостей змальовуваного світу, наприклад: *"The real artist is my brother, Harold." "I just dabble in watercolors. Or as we like to call them, 'colors'"* (Elemental, 2023: 00:53:59–00:54:07), оскільки назва *watercolors* містить компонент *water*, а для водних стихій вода – невід'ємний компонент життя, тому вони скорочують назву до *colors*, оскільки все без винятку у їх житті і так передбачає наявність води.

Okazіональна лексика належить до групи так званої безеквівалентної лексики, яку доречніше саме «передати», а не перекласти. Переклад передбачає використання прямого відповідника в цільовій мові, а цього неможливо досягти, якщо в етнокulturі, матеріальній чи духовній, в історії носіїв цільової мови немає співвідносного об'єкта, поняття чи явища (Федорова, 2019: 57), а для okazіоналізмів характерна саме така ситуація.

Тому переклад okazіоналізмів вимагає, перш за все, розуміння okazіонального слова та відтворення його мовою перекладу. Перекладаючи okazіоналізми з однієї мови на іншу, перекладач повинен зосередитися на

аналізі його компонентів, а отже, способи перекладу оказіональних одиниць визначаються їх формою. Щоб правильно зрозуміти значення таких оказіональних слів, перекладач повинен бути обізнаним про основні способи словотвору у мові оригіналу та розділяти слова на відповідні складові.

До того ж, сприйняття й адекватне розуміння оказіональних одиниць забезпечує не лише форма такого слова, а й контекст, в якому воно використовується. Контекст є вирішальним для перекладу оказіоналізмів, які окремо від нього можуть бути неоднозначно витлумачені або навіть повністю незрозумілими. Точне тлумачення значень оказіональних мовних одиниць потребує детального аналізу типу контексту, в якому такі одиниці використовуються, і типу словотворчого шаблону для кожного конкретного оказіоналізму (Цонинець, 2019: 106).

Для ілюстрації вказаної позиції розглянемо оказіоналізм *kol-nuts*, що

використовується у мультфільмі «Стихії» (“Elemental”) 2023 року. Аналіз компонентів оказіоналізму дозволяє зрозуміти лише один із цих компонентів – *nut* “горіх”, при цьому очевидно, що оказіоналізм *kol-nuts* за формою нагадує слово *walnut* “волоський горіх”. Подальший аналіз оказіоналізму окремо від контексту не приносить потрібних результатів, а отже, перекладачеві варто звернутися до сюжету мультфільму та візуальної складової.

Зокрема, за сюжетом товари, що іменуються *kol-nuts*, продаються у лавці вогняних стихій, що зветься *The Fireplace*, та є їжею для інших вогняних стихій. Візуальна складова (див. рис. 1) свідчить про те, що такі продукти харчування для вогняних стихій виробляються самими вогняними стихіями шляхом здавлювання і повного спалювання колоди в руках до розміру вугілля.

Рисунок 1. Візуальний контекст використання оказіоналізму *kol-nuts* у мультфільмі «Стихії» (“Elemental”) 2023 року (Elemental, 2023: 00:05:48)

Таким чином, доцільно передбачити, що компонент *kol* – це видозмінена назва слова *coal* “вугілля”, а отже неологізм *kol-nuts* варто розуміти як назву їжі для стихій у формі щойно приготованого вугілля округлої форми, що нагадує горіх.

При перекладі важливо зберегти новизну форми слова, при цьому вказавши на зв'язок назви нової страви з життям і

побутом вогняних стихій, тобто, з вогнем та спалюванням. Тому фрагмент “Everything here authentic.” “Then I’ve got to try the *kol-nuts*.” “*Kol-nuts*, coming up” (Elemental, 2023: 00:05:45–00:05:49) у перекладі відтворено наступним чином: «У нас усе натуральне». «Тоді мені, будь ласка, **згорішки**». «**Згорішки**, ще з димком» (Стихії, 2023: 00:05:45–00:05:49).

В українському перекладі okazіonalіzm *zgorіshki* є цілком творенням перекладача, тому його звучання є новим для глядача, а отже, останній розуміє новизну лексичної одиниці, при цьому, за її компонентами може визначити її значення, оскільки лексема утворена шляхом контамінації із слів *zgorіti* та *gorіshki*, тобто, передано як форму, так і спосіб приготування страви. Така перекладацька трансформація є цілісним перетворенням okazіonalіzmu при перекладі, оскільки його форма та спосіб творення повністю змінено перекладачем задля збереження семантики і новизни мовної одиниці.

Практична транскрипція дозволяє відтворювати okazіonalіzmi, які не мають суттєвого значення для сюжету, а їх існування у мультфільмі зумовлене скоріше прагненням авторів мультфільму показати незвичність змальовуваного світу, наприклад, назва рослини *Vivisteria* у мультфільмі «Стихії» («Elemental») 2023 року. Форма okazіonalіzma *Vivisteria* є незвичайною для сприйняття, однак його семантика є незрозумілою. Єдина інформація, доступна перекладачеві при ізольованому сприйнятті okazіonalіzma *Vivisteria* – це те, що іменований ним об'єкт, скоріше за все, є рослиною, а, судячи з назви, ще й красивою. Можливо, назва квітки походить

від назви японської рослини *wisteria* “гліцинія” або ж від слова *vivid* “жвавий”, однак подальший аналіз мультфільму виключає будь-яку інформацію про походження слова або його зв'язок з реальним світом.

З розповіді головної героїні перекладач може визначити, що *Vivisteria* – це екзотичні квіти у світі Elemental, які здатні рости та виживати в будь-якому середовищі, будь то вода, земля, повітря чи вогонь. Місто стихій є домом для чотирьох підміст кожної з стихій, але в місті є місця, де елементи можуть безпечно змішуватися та взаємодіяти, зокрема спеціальна оранжерея, де і зберігалася дерево квітів, що іменується *Vivisteria*.

Аналіз візуальної складової мультфільму (див. рис. 2), представленої в мультфільмі значно пізніше, свідчить про те, що рослина, іменована *Vivisteria*, характеризуються яскравими загостреними червоними пелюстками, фіолетовими та рожевими меншими пелюстками, а також жовто-помаранчевою серцевиною у формі зірки, тож її потенційна схожість із реальною рослиною *wisteria* виключена. Відповідно, візуальна складова прямо не підтверджує і зв'язку лексеми із словом *vivid*, хоча і можна зробити припущення, що рослина квітне якимось особливо жваво.

Рисунок 2. Візуальний контекст використання okazіonalіzma *Vivisteria* у мультфільмі «Стихії» («Elemental») 2023 року (Elemental, 2023: 01:09:11)

Саме переважання форми над семантикою okazіonalіzma дозволяє застосувати при її відтворенні в українському дубляжі практичної

транскрипції: *When I was a kid, my dad took me there because they had a **Vivisteria** tree. I'd always wanted to see one. It's the only flower that can thrive in any environment. Fire*

included (Elemental, 2023: 00:34:38–00:34:53) – *Коли я була мала, тато пові мені подивитися на дерево **вівістерії**. Я завжди мріяла його побачити. Воно єдине може квітнути в будь-якому середовищі. Навіть у вогні* (Стихії, 2023: 00:34:38–00:34:53). Тож відтворення okazіonalіzmu *Vivisteria* як *вівістерія* дозволяє зберегти незвичність звучання назви, що відповідає незвичайній красі та особливим якостям квітки. При цьому, окрім самої краси назви, глядачеві для розуміння сюжету не потрібне розуміння її семантики, тому застосування практичної транскрипції в цьому випадку дозволяє забезпечити рівноцінний комунікативний ефект.

Однак не всі okazіonalіzmi створюють труднощі для перекладача. У деяких випадках їх семантика є достатньо прозорою для їх передачі при перекладі шляхом застосування лексико-семантичних перекладацьких трансформацій. Розглянемо на прикладі

оказіоналізму *the Great Beyond*, що використовується у мультфільмі «Душа» (“Soul”) 2020 року. Складовими okazіonalіzmu є лексичні одиниці *great* “великий”, “чудовий” та *beyond* “по той бік”, а отже, ще з форми okazіonalіzmu одиниці перекладач може здогадатися, що okazіonalіzmu іменує певне явище у житті після смерті.

Це припущення підтверджується і самим сюжетом мультфільму. Відповідно до загального контексту, okazіonalіzmu *the Great Beyond* іменує інший світ, до якого потрапляють душі людей після смерті, аналог Раю.

До того ж, аналіз візуального контексту також свідчить про зв'язок okazіonalіzmu із потойбіччям (див. рис. 3). Ще на початку мультфільму персонаж потрапляє у незвичне місце, в якому всі душі рухаються в один бік, із темряви на світло, в чому очевидно проглядаються шлях душі до раю після смерті.

Рисунок 3. Візуальний контекст використання okazіonalіzmu *the Great Beyond* у мультфільмі «Душа» (“Soul”) 2020 року (Soul, 2020: 00:10:12)

Відповідно, семантика okazіonalіzmu є повністю зрозумілою, а його головною стилістичною рисою є його використання як власної назви, хоча в реальному житті словосполучення *the Great Beyond* може сприйматися, скоріше, як евфемізм. Тому його відтворення при перекладі передбачає використання відповідного евфемізму, що повністю передаватиме його значення у культурі мови перекладу: “*The count hasn’t been off in centuries.*”

“*151,000 souls go into the Great Beyond every day*” (Soul, 2020: 00:17:19–00:17:24) – «У нас не було накладок кілька століть». «Сто п’ятдесят одна тисяча душ ідуть у **Кращий світ** щодоби» (Душа, 2020: 00:17:19–00:17:24). Як простежуються із компонентів okazіonalіzmu в оригіналі та перекладі, okazіonalіzmu відтворено в українському перекладі мультфільму із застосуванням диференціації *great* “великий”, “чудовий” – *кращий* та

© О. Содель

сміслового розвитку (модуляції) *beyond* «по той бік» – *swim*, оскільки йдеться саме про світ «по той бік» життя.

Аналізований матеріал демонструє і можливості застосування калькування при відтворенні okazіonalіzmів у мультфільмах студії «Pixar» як найпростішого способу перекладу повністю семантично прозорих мовних одиниць. Наприклад, це стосується okazіonalіzmu *Family Island* у мультфільмі «Думками навиворіт» («Inside Out») 2015 року. Обидва компоненти okazіonalіzmu є однозначними лексичними одиницями *family* «родина» та *island* «острів», що

виключає будь-яку варіативність тлумачення okazіonalіzmu.

Відсутність варіативності тлумачення okazіonalіzmu підтверджує і загальний контекст мультфільму, в якому головні риси особистості людини представлені як «острови», які живлять цю особистість, і відключення яких від свідомості призводить до втрати певної риси характеру.

Відповідно, і візуальна складова мультфільму представляє okazіonalіzm *Family Island* дійсно як фізично існуючий острів (див. рис. 4).

Рисунок 4. Візуальний контекст використання okazіonalіzmu *Family Island* у мультфільмі «Думками навиворіт» («Inside Out») 2015 року (Inside Out, 2015: 00:05:46)

Аналіз структури, семантики та контекстів використання okazіonalіzmu *Family Island* у мультфільмі дозволяє передати його покомпонентно як *Сім'я-Острів* (*family* – *сім'я*, *island-острів*), утворивши okazіonalіzmu номінацію в українській мові: *And of course, Family Island is amazing. The point is, the Islands of Personality are what make Riley... Riley!* (Inside Out, 2015: 00:05:45–00:05:48) – *І, звісно ж, Сім'я-Острів надзвичайний. Коротше, саме ці острови особистості роблять Райлі... Райлі!* (Думками навиворіт, 2015: 00:05:45–00:05:48). Варто також зазначити, що можливим був і варіант перекладу *Острів Сім'ї*, однак автори дубляжу, очевидно, прагнули до незвичності звучання і при цьому

однотипної структури назв усіх «островів особистості» (пор. *Дуркуй-Острів*, *Хокей-Острів*, *Дружба-Острів*, *Чесно-Острів*).

Висновки і перспективи (Conclusions and perspectives).

Okazіonalіzmi – це авторські, індивідуально-стилістичні неологізми, що створюються для надання образності художньому тексту. Основними ознаками неологізмів як мовних одиниць вважаються приналежність до мови, продуктивність, індивідуальна приналежність, тісний зв'язок із контекстом, унікальність та експресивність. Okazіonalіzmi відрізняються від звичайних слів за кількома суттєвими рисами. Їх не відтворюваність, функціональна одноразовість і номінативна факультативність визначають їх призначення для конкретного

контексту та створення емоційного й образотворчого ефекту. Важливо розуміти, що, на відміну від звичайних слів, основна функція okazіоналізмів полягає в експресивно-образотворчому виразі, а не просто у номінації понять.

Студія "Pixar" відома своєю особливою атмосферою творчості і здатністю створювати історії, які привертають увагу як зовсім юних глядачів, так і дорослих. Їхні твори визнані численними нагородами за високий рівень анімації і емоційну глибину сюжетів. У мультфільмах студії "Pixar" okazіоналізми слугують для зображення особливих ситуацій, персонажів і світів, створених студією. Okazіоналізми грають ключову роль у визначенні світу "Pixar", служачи засобом найменування локацій, груп персонажів і конкретних персонажів, а також явищ, що відсутні у реальному світі, але існують у світі "Pixar". Словотворчість авторів студії "Pixar" відповідає загальним тенденціям створення okazіоналізмів у художній продукції для дітей. Основними стратегіями творення okazіоналізмів у мультфільмах студії "Pixar" є метаформологія (мовні ігри, каламбур) та параморфологія (ономастичні утворення, ехо-слова, «зворотний словотвір»).

Проведене дослідження демонструє, що при відтворенні okazіоналізмів у перекладі мультфільмів студії "Pixar" можливе використання різних способів перекладу, втілених перекладацькими трансформаціями. Однак загальна тенденція полягає у необхідності при перекладі враховувати структуру, семантику okazіонального слова, а також

як сюжетний, так і візуальний контекст його використання, що вказують перекладачеві на необхідності обрання того чи іншого способу перекладу. Зокрема, використання сюжетного і візуального контексту уможлиблює декодування компонентів okazіоналізмів, заснованих на мовній грі, у результаті чого перекладач перетворює okazіоналізм, зберігаючи при цьому його семантику і новизну. Якщо ж значення okazіоналізму не є принциповим для передачі контексту твору, а його головна функція – прикрашання змальовуваного світу, можливе використання практичної транскрипції як засобу збереження незвичного звучання такої одиниці. Okazіоналізми, що утворені на основі загальноновживаних слів та мають прозору семантику, можуть залежно від контексту використання передаватися за допомогою калькування або лексико-семантичних перекладацьких трансформацій.

Проведене дослідження також демонструє широкі перспективи для подальших розвідок. Зокрема, перспективним напрямом дослідження постає вивчення структурно-семантичних параметрів okazіоналізмів, що використовуються у кіно- та мультиплікаційній продукції різних жанрів. Особливої уваги також, на думку автора, потребує подальше дослідження способів перекладу неологізмів, що використовуються в сучасній англійській мультиплікації, українською мовою, включаючи виділення стратегій перекладу, а також когнітивних механізмів, що задіюються під час такого перекладу.

Список використаної літератури

Власенко І. В. Типи okazіоналізмів в жанрі фентезі (на матеріалі англійської, німецької, української та російської мов): дис. на здоб. наук. ступеня канд. філолог. наук: 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Чорноморський національний університет імені Петра Могили; Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського. Одеса, 2018. 259 с.
Грінченко Б. Огляд української лексики. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. 1905. № 66. С. 1–30.

Думками навиворіт. Реж. П. Доктер, прод. Дж. Рівера / Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios; дубльовано студією «Le Doyen» на замовлення «Disney Character Voices International», 2015. 95 хв.

Душа. Реж. П. Доктер, прод. М. Муррай / Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios; дубльовано студією «Le Doyen» на замовлення компанії «Disney Character Voices International», 2020. 101 хв.

Колоїз Ж. В. Okazіоналізми в лексиці. *Філологічні студії*. 2012. № 6. С. 97–114.

Куца В. Особливості okazionalizmів у сучасній англійській мові: перекладацький аспект (на матеріалі роману Д. Мітчелла «Black Swan Green»). *Молодий вчений*. 2022. № 1 (101). С. 162–165. DOI: 10.32839/2304-5809/2022-1-101-34.

Ладоня К. О. Неологізми в українській мові: сутність, визначення, принципи класифікації та функціонування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2018. № 36. Т. 1. С. 38–40.

Стихії. Реж. П. Сон, прод. Д. Рім / Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios; дубльовано студією «Le Doyen» на замовлення компанії «Disney Character Voices International», 2023. 109 хв.

Федорова Ю. Г. Перекладацькі техніки передачі okazionalnoї лексики у творах «Harry Potter and the Order of the Phoenix», «Harry Potter and the Deathly Hallows» Дж. К. Роулінг. *Закарпатський філологічний студії*. 2019. № 7. Т. 2. С. 56–61.

Цонинець М. The Peculiarities of Translating Occasionalisms (On the Material of the Novels “The Time Traveler’s Wife” by Audrey Niffenegger and “Divergent” by Veronica Roth). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2019. № 1 (41). С. 106–111. DOI: 10.24144/2663-6840/2019.1(41).106-111.

Bussmann H. Routledge Dictionary of Language and Linguistics. Ed. by K. Kazzazi, G. Trauth. London and New York: Routledge, 1996. 560 p.

Christofidou A. Okkasionalismen in poetischen Texten: Eine Fallstudie am Werk von O. Elytis (Tübinger Beiträge zur Linguistik). Berlin: G. Narr, 1994. 157 p.

Elemental. Dir. P. Sohn, prod. D. Ream / Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios, 2023. 109 min.

Inside Out. Dir. P. Docter, prod. J. Rivera / Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios, 2015. 95 min.

Kravtsova M. O. Nonce words in the Ukrainian translation of the Shakespearean tragedy “King Lear” by Vasyl Barka. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2017. № 9. Т. 3. С. 63–69.

Mardonova S. Occasionalism and individual speech neologism. *Novateur Publications*. 2022. Vol. 8. Is. 5. P. 123–125.

Mattiello E. Analogy in Word-formation: a Study of English Neologisms and Occasionalisms. Berlin/Boston: De Gruyter Mouton, 2017. 260 p. DOI: 10.1515/9783110551419.

Mead L. Word-Coinage: Being an Inquiry into Recent Neologisms (1902). Whitefish: Kessinger Publishing, 2010. 296 p.

Poix C. Neology in children’s literature: A typology of occasionalisms. *Lexis*. 2018. Vol. 12. P. 1–23. DOI: 10.4000/lexis.2111.

Shulik S. Translation of occasional innovations in English literary discourse. *Філологічні трактати*. 2018. № 10 (3). С. 43–48. DOI: 10.21272/Ftrk.2018.10(3)-07.

Smith C. A. New Words Self-Defined. St Albans: Wentworth Press, 2019. 222 p.

Soul. Dir. P. Docter, prod. D. Murray / Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios, 2020. 101 min.

Tukhtasinova O., Rahmatullayeva D., Karimova S., Mamajonova M. Characteristics of Occasional Words. *Journal of Positive School Psychology*. 2023. Vol. 7. No. 5. P. 111–119.

References

Vlasenko, I. V. (2018). *Типи okazionalizmів в жанрі фентези (на матеріалі англійської, німецької, української та російської мов): дис. канд. філол. наук: 10.02.15* [Types of Nonce-Words in Fantasy Genre (based on the English, German, Ukrainian and Russian languages): PhD Thesis]. Odesa, Petro Mohyla Black Sea State University, K. D. Ushinsky South Ukrainian National Pedagogical University.

Hrinchenko, B. (1905). *Ohliad ukrainskoi leksykohrafii* [Review of Ukrainian lexicography]. In *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka* [Notes of the Shevchenko Scientific Society], 66, 1-30.

Dumkamy navyvorit [Inside Out] (2015). Dir. P. Docter, prod. J. Rivera. Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios; dubbed at the studio Le Doyen on order of Disney Character Voices International.

Dusha [Soul] (2020). Dir. P. Docter, prod. D. Murray. Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios; dubbed at the studio Le Doyen on order of Disney Character Voices International.

Koliiz, Zh. V. (2012). *Okazionalizmy v leksykohrafii* [Occasionalisms in

lexicography]. In *Filolohichni studii* [Philological Studies], 6, 97-114.

Kutsa, V. (2022). *Osoblyvosti okazionalizmu u suchasni anhliskii movi: perekladatskyi aspekt (na material romanu D. Mitchella "Black Swan Green")* [Peculiarities of occasionalisms in modern English: translation aspect (on the material of the novel "Black Swan Green" by D. Mitchell)]. In *Molodyi vchenyi* [Young Scientist], 1 (101), 162-165. DOI: 10.32839/2304-5809/2022-1-101-34.

Ladonia, K. O. (2018). *Neolohizmy v ukrainskii movi: sutnist, vyznachennia, pryntsyipy klasyfikatsii ta funktsionuvannia* [Neologisms in the Ukrainian language: essence, definition, principles of classification and functioning]. In *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Filolohiia* [Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Philology], 36 (1), 38-40.

Stykhii [Elemental] (2023). Dir. P. Sohn, prod. D. Ream. Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios; dubbed at the studio Le Doyen on order of Disney Character Voices International.

Fedorova, Yu. H. (2019). *Perekladatski tekhniki peredachi okazionalnoi leksyky u tvorakh "Harry Potter and the Order of the Phoenix", "Harry Potter and the Deathly Hallows"* *Dzh. K. Rouling* [Translation technics of occasional lexics in "Harry Potter and the Order of the Phoenix", "Harry Potter and the Deathly Hallows" by Joanne K. Rowling]. In *Zakarpatski filolohichni studii* [Transcarpathian Philological Studies], 7 (2), 56-61.

Tsonynets, M. (2019). The Peculiarities of Translating Occasionalisms (On the Material of the Novels "The Time Traveler's Wife" by Audrey Niffenegger and "Divergent" by Veronica Roth). In *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: Filolohiia* [Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Philology], 1 (41), 106-111. DOI: 10.24144/2663-6840/2019.1(41).106-111.

Bussmann, H. (1996). Routledge Dictionary of Language and Linguistics. Ed. by K. Kazzazi, G. Trauth. London and New York, Routledge.

Christofidou, A. (1994). Okkasionalismen in poetischen Texten: Eine Fallstudie am Werk von O. Elytis (Tübinger Beiträge zur Linguistik). Berlin, G. Narr.

Elemental (2023). Dir. P. Sohn, prod. D. Ream. Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios.

Inside Out (2015). Dir. P. Docter, prod. J. Rivera. Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios.

Kravtsova, M. O. (2017). Nonce words in the Ukrainian translation of the Shakespearean tragedy "King Lear" by Vasyl Barka. In *Odeskyi linhvistychnyi visnyk* [Odesa Linguistic Bulletin], 9 (3), 63-69.

Mardonova, S. (2022). Occasionalism and individual speech neologism. In *Novateur Publications*, 8 (5), 123-125.

Mattiello, E. (2017). Analogy in Word-formation: a Study of English Neologisms and Occasionalisms. Berlin/Boston, De Gruyter Mouton. DOI: 10.1515/9783110551419.

Mead, L. (2010). Word-Coinage: Being an Inquiry into Recent Neologisms (1902). Whitefish, Kessinger Publishing.

Poix, C. (2018). Neology in children's literature: A typology of occasionalisms. In *Lexis*, 12, 1-23. DOI: 10.4000/lexis.2111.

Shulik, S. (2018). Translation of occasional innovations in English literary discourse. In *Filolohichni traktaty* [Philological treatises], 10 (3), 43-48. DOI: 10.21272/Ftrk.2018.10(3)-07.

Smith, C. A. (2019). New Words Self-Defined. St Albans, Wentworth Press.

Soul (2020). Dir. P. Docter, prod. D. Murray. Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios.

Tukhtasinova, O., Rahmatullayeva, D., Karimova, S., Mamajonova, M. (2023). Characteristics of Occasional Words. In *Journal of Positive School Psychology*, 7 (5), 111-119

Occasionalisms in Pixar Studio Cartoons: Linguistic Features and Ways of Translation

Oleksandr SODEL

Candidate of Philological Sciences, Senior Lecturer at the Department of English Philology
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

15 Heroyiv Oborony Street, Kyiv 03041, Ukraine

<http://orcid.org/0009-0005-6759-8232>

Abstract. The relevance of the research topic is determined, on the one hand, by the active

development and spread of the cartoon genre in the world and the need for high-quality Ukrainian translation of English-language animation products, on the other hand, by the need for the correct interpretation of unique linguistic units that are currently actively used in cartoons, which contributes to the quality of the translation of such products. The aim of the research is to determine the linguistic features and ways of translating occasionalisms used in English-language cartoons of the Pixar studio into Ukrainian. In the course of the research, both general scientific methods (analysis, synthesis, comparison, contrasting) and the methodological apparatus of linguistics (methods of contextual, semantic, component, structural analysis), comparative linguistics (comparative method) and translation studies (transformational analysis) were applied. The conducted research demonstrates that occasionalisms are authorial, individual stylistic neologisms created to give imagery to an artistic text. In Pixar Studio cartoons, occasionalisms serve as a means of naming locations, groups of characters and individual characters, as well as phenomena that do not exist in the real world but exist in the world of Pixar. The main strategies for creating occasionalisms in Pixar cartoons are metamorphology (language games, puns) and paramorphology (onomastic formations, echo words, back-formation). Translational analysis allows to conclude that, when rendering occasionalisms in Pixar cartoons in the Ukrainian translation, it is possible to involve different levels of translation transformations, and the need to take into account the structure and semantics of the occasional word, as well as both plot and visual contexts of its use, which indicate to the translator the need to choose one or another way of translation.

Keywords: translation, translation analysis, occasionalism, cartoon, Pixar Studio, translation transformations, context.